

KOMENTARZ

DO ZASAD OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH Z RELIGII RZYMSKO-KATOLICKIEJ W SZKOŁACH¹

Nauka religii w szkole ma swoje własne zadania. Jednocześnie jednak wpisuje się w realizację zadań wychowawczych i dydaktycznych szkoły. Dla dobra uczniów szkoła i Kościół jednoczą swoje wysiłki na polu kształcenia. Nauczanie religii w szkole realizuje zarówno zadania postawione przez Kościół, jak i wybrane cele wyznaczone przez szkołę. Szanując wzajemną autonomię podmiotów – szkoły i Kościoła, lekcja religii umożliwia ich współdziałanie, także na płaszczyźnie kontroli i oceniania.

W niniejszym *Komentarzu* chodzi o pomoc i wsparcie katechetów Kościoła Wrocławskiego w rozwiązywaniu problemów z zakresu oceniania osiągnięć edukacyjnych w nauce religii dzieci i młodzieży, jakie występują przy ustalaniu ocen z religii. Trzeba zauważyć, że brak zasad w tym zakresie uniemożliwił jednoznaczne odniesienie się do skarg i zażaleń rodziców, rozstrzygnięcie wątpliwości często sygnalizowanych przez katechetów czy udzielanie im pomocy w rozwiązywaniu problemów.

1. PODSTAWA PRAWNA OCENIANIA

14 kwietnia 1992 r. zostało wydane *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w szkołach publicznych* (por. Dz. U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155), w którym zostało podjęte zagadnienie oceny w nauczaniu religii. Czytamy tam m. in., iż „(...) ocena z religii lub etyki umieszczana jest na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby, na zajęcia z jakiej religii (bądź etyki) uczeń uczęszczał. Ocena z religii (etyki) nie ma wpływu na promowanie ucznia do następnej klasy. Ocena z religii (etyki) jest wystawiana według skali ocen przyjętej w danej klasie” (§ 9,1-3). Przez szereg następnych lat zagadnienie oceny z religii w dokumentach prawnych oświatowych pojawiało się jedynie w zwrocie „Zasady oceniania z religii i etyki określają odrębne przepisy” (por. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych*, § 1.5). Ten stan znacznie zmieniło wprowadzone w życie 1 września 2007 roku *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 13 lipca 2007 r.*, zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 130, poz. 906), w wyniku którego „uczniowi, który uczęszczał na (...) religię albo etykę, do średniej ocen, (...) wlicza się także roczne oceny uzyskane z tych zajęć”. W ten oto sposób spełniony został postulat podnoszony przez środowisko katechetów, aby praca ucznia na szkolnej katechezie była nie tylko oceniana, ale także i doceniana. Fakt ten zobowiązuje do większej wrażliwości, aby ocenianie było pod każdym względem wiarygodne. Poza nielicznymi przypadkami (zdarzały się bowiem nieścisłości w sformułowaniach, w wyniku których pojawiało się wśród wymagań edukacyjnych ocenianie za praktyki religijne), katecheci potrafili wywiązać się z zadań wynikających z wliczania oceny z religii do średniej.

2. ZASADY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH Z RELIGII A OŚWIADCZENIE

Zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymsko-katolickiej w szkołach [odtąd skrót *Zasady ...*] dotyczą tylko uczniów, których rodzice (lub opiekunowie prawni) albo oni sami złożyli oświadczenie o woli uczestniczenia w nauczaniu religii rzymskokatolickiej [por. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* (Dz. Nr 36, poz. 155 ze zm., § 1

¹ W komentarzu do „Zasad oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymsko-katolickiej w szkołach” dokumentu Komisji Wychowania Katolickiego KEP wykorzystano publikacje: T. Panuś, *Uwagi odnośnie do „Zasad oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymsko-katolickiej w szkołach”*, „Katecheta” 2008, nr 10, s. 8-10; J. Szpet, *Problemy oceny z religii w perspektywie dydaktyki katechezy* tamże, nr 9, s. 4-16.

ust. 2)]. Mimo że w *Rozporządzeniu* jest nowa o „najprostszej formie oświadczenia” (a więc także ustnej), wydaje się, że ze względów dokumentacyjnych, oświadczenie to należy złożyć w formie pisemnej. Dyrektor szkoły musi wiedzieć, którzy uczniowie – zgodnie z życzeniem rodziców – będą z całą pewnością w zajęciach z religii uczestniczyć, tak, aby mógł wywiązać się z ciężącego na nim obowiązku zapewnienia opieki uczniom, którzy w tych zajęciach nie uczestniczą. Zmiana powyższego oświadczenia może dokonać się poprzez odebranie złożonego oświadczenia lub poprzez jego pisemne unieważnienie (por. *Zasady...*, § 7.1). Trzeba też pamiętać o tym, iż owo oświadczenie jest jedynym warunkiem postawionym przez *Rozporządzenie* z dnia 14 kwietnia 1992 roku osobom, które chcą uczęszczać na naukę w szkole. Wszystkie inne sytuacje, takie jak niesklasyfikowanie z powodu nieobecności, negatywna ocena czy nieuczęszczanie na religię w niższej programowo klasie, nie są prawną przeszkodą dla osoby, której rodzice (opiekunowie prawni) chcą tego lub która sama tego chce. Rezygnacja z uczestnictwa w nauce religii może być złożona przez rodziców [prawnych opiekunów] lub – w przypadku ucznia pełnoletniego – niego samego, w każdym czasie.. W rozumieniu *Zasad* skutek tej rezygnacji jest natychmiastowy, nie zaś z końcem danego roku szkolnego.

W przypadku zwolnienia ucznia z zajęć z religii na podstawie zmiany oświadczenia uczniowi nie ustala się odpowiednio ani ocen śródrocznych, ani rocznych, a w dokumentacji przebiegu nauczania nie dokonuje się żadnych wpisów [por. *Zasady...*, § 7, 2].

Po złożeniu ponownego oświadczenia w klasie programowo wyższej uczeń jest objęty nauką religii. Z tym, że pozytywną ocenę z poprzedniego roku nauczania może uzyskać, o ile uzupełni braki w sposób uzgodniony z nauczycielem religii. W takim przypadku przy ustalaniu ocen śródrocznych i rocznych, nauczyciel religii uwzględni również te oceny bieżące, które uczeń uzyskał w wyniku uzupełnienia braków [por. j. w. § 8, 1 i 3].

Zgodnie z *Zasadami* ocenianiu podlegają wyłącznie osiągnięcia ucznia, który uczestniczy w zajęciach z religii na podstawie oświadczenia, o którym mowa w § 1 ust. 2 *Rozporządzenia* MEN z dnia 14 kwietnia 1992 roku.

3. DZIAŁANIA PRZYGOTOWUJĄCE PROCES OCENIANIA

Realizacja procesu oceniania zakłada podjęcie ze strony nauczyciela całego szeregu czynności poprzedzających lub współtworzących to działanie. W *rozporządzeniu* o ocenianiu czytamy, iż obejmuje ono: formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych oraz informowanie o nich uczniów i rodziców (prawnych opiekunów); bieżące ocenianie i śródroczne klasyfikowanie według skali i w formach przyjętych w statucie danej szkoły oraz zaliczanie niektórych zajęć edukacyjnych; przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych; ustalanie ocen klasyfikacyjnych na koniec roku szkolnego (semestru) i warunki ich poprawiania.

Wynika z tego, że ocenianie osiągnięć trzeba zaplanować i dobrze przygotować. Musi ono być poprzedzone analizą wymagań *Podstawy programowej katechezy Kościoła Katolickiego w Polsce* i przeprowadzeniem operacjonalizacji celów kształcenia. Winno się to dokonywać zgodnie z poziomami wymagań dla poszczególnych ocen szkolnych oraz wskazaniem kategorii taksonomicznych. Zadaniem nauczyciela jest dostosowanie do własnego systemu dydaktycznego i lokalnych warunków zapisów zawartych w dokumencie *Podstawy programowej*. Warto przypomnieć, że nauczycielski plan dydaktyczny opracowywany na początku roku szkolnego winien zawierać – obok materiału nauczania – cele operacyjne, wymagania programowe, kryteria i metody oceniania. Wszystkie elementy tworzą składniki strategii oceniania i to jeszcze przed rozpoczęciem procesu dydaktycznego. Wymagania muszą być sformułowane jednoznacznie, w sposób zrozumiały dla ucznia. Uczniowie powinni wiedzieć, czego się od nich oczekuje. Dostrzegając trudności w ustalaniu dokładnych kryteriów dla poszczególnych ocen, definiuje się wymagania na dwóch poziomach: podstawowym i pełnym (rozszerzonym). Od tych dwóch poziomów tworzy się normy dla pozostałych ocen.

Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szersze omówienie poruszonych zagadnień, warunkujących dobrze przygotowanie procesu oceniania. Tworząc system oceniania z religii należy jednak pamiętać, iż musi się on mieścić w ramach wyznaczonych przez szkolny system oceniania. dlatego niezbędne są:

- 1) dokonanie analizy dokumentów (*Rozporządzenie* MEN dotyczące oceniania, wewnętrzny system oceniania, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, program nauki religii);

- 2) określenie celów kształcenia;
- 3) ustalenie wymagań programowych;
- 4) ustalenie kryteriów wystawiania ocen;
- 5) opracowanie sposobów sprawdzania i oceniania oraz przekazywania informacji uczniom i rodzicom,
- ✓ określenie warunków ewaluacji oceniania.

4. POJĘCIE, CELE I ZAKRES OCENIANIA NA LEKCJI RELIGII

a) POJĘCIE OCENIANIA

Komisja Wychowania Katolickiego KEP w *Zasadach oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymsko-katolickiej w szkołach* [dalej skrót: *Zasady...*] mówiąc o ocenianiu wewnątrzszkolnych osiągnięć edukacyjnych, określa, że polega ono na rozpoznawaniu przez nauczyciela religii poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych, wynikających z *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* oraz z realizowanego przez nauczyciela religii programu nauczania, uwzględniającego tę *Podstawę*, a także na formułowaniu oceny [por. *Zasady...* § 2. 2].

b) CELE OCENIANIA

Ocenianie wiadomości i umiejętności ucznia z religii wg *Zasad* ...ma na celu:

- 1) systematyczne informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz postępach w tym zakresie;
- 2) udzielanie pomocy uczniowi w samodzielnym planowaniu jego rozwoju;
- 3) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce;
- 4) dostarczanie rodzicom [prawnym opiekunom]i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- 5) umożliwianie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

c) ZAKRES OCENIANIA

W przypadku religii zakres oceniania wewnątrzszkolnego obejmuje:

- 1) formułowanie przez nauczycieli religii wymagań edukacyjnych, niezbędnych do uzyskania poszczególnych ocen śródrocznych i rocznych;
- 2) ocenianie bieżące i ustalanie ocen śródrocznych, według skali i formie przyjętej w danej szkole;
- 3) przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w § 12;
- 4) ustalanie ocen rocznych, wg skali, o której mowa w § 11,2;
- 5) ustalanie warunków i trybu uzyskania oceny rocznej wyższej niż przewidywana;
- 6) ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom [opiekunom prawnym] informacji o postępach i trudnościach ucznia w nauce, zgodnie ze szczegółowymi warunkami i sposobem oceniania wewnątrzszkolnego określonego w statucie szkoły.

W tym miejscu należałoby przywołać nie tylko funkcje, jakie pełni ocenianie w procesie dydaktycznym, ale i oczekiwania Kościoła wobec lekcji religii w szkole. Tutaj jedynie przypomnijmy, iż *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* w rozdziale dotyczącym nauczania religii w szkole stwierdza, że „(...) w warunkach polskich biorąc pod uwagę historyczne uwarunkowania oraz utwierdzoną przez ostatnie dziesięciolecia tradycję katechetyczną, należy szkolne nauczanie religii traktować jako część katechezy, tj. jako specyficzną formę katechezy” (PDK 82). I dalej: „(...) zadaniem nauczania religii w szkole publicznej jest wychowanie chrześcijańskie i przekaz nauki wiary, tak, by doprowadzić do umiłowania Boga i przyłgnięcia do Niego. Ale lekcja religii jest także przedmiotem szkolnym, dlatego też domaga się takiej samej systematyczności i organizacji, co inne przedmioty szkolne” (PDK 83).

Nauczyciele religii – czytamy w *Zasadach* ...§ 4 – na początku każdego roku szkolnego informują uczniów oraz ich rodziców [opiekunów prawnych] o:

- 1) wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych ocen śródrocznych i rocznych z religii, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania;
- 2) sposobu sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów;
- 3) warunkach i trybie uzyskania z religii oceny rocznej wyższej niż przewidywana.

A § 5 dodaje, że:

- 1) oceny z religii są jawne dla ucznia i jego rodziców [prawnych opiekunów];

- 2) na wniosek ucznia lub jego rodziców [opiekunów prawnych] nauczyciel religii uzasadnia ustaloną ocenę w sposób określony w statucie szkoły;
- 3) na wniosek ucznia lub jego rodziców [opiekunów prawnych] sprawdzone i ocenione pisemne prace kontrolne oraz ich dokumentacja dotycząca oceniania ucznia są udostępniane do wglądu uczniowi lub jego rodziców [opiekunów prawnych].

Ocenianie to nie jednorazowy akt rozliczenia ucznia, ale stały element procesu dydaktyczno-wychowawczego. Integralna część codziennej pracy w szkole. Wymaga odejścia od spojrzenia jedynie na wiedzę, umiejętności czy nawyki na rzecz ewaluacji kompetencji ucznia. Zadaniem jest ocenianie osiągnięć, wspieranie rozwoju intelektualnego i osobowościowego, wskazanie mocnych i słabych stron. Nie chodzi jedynie o diagnozę, ale o wartościowanie postępów. Ocenianie nie powinno zawężać się do sprawdzenia stopnia opanowania treści programowych, lecz uwzględniać realizację zamierzonych celów. Widoczny jest w tym zamiysł kształcący. Ocenianie musi być konstruktywne i pozytywne, gdyż określa program udoskonaleń. W. Kubik przypomina, że „chodzi o spotkanie podsumowujące, o rodzaj rewizji życia, podczas którego uczniowie mogliby uświadomić sobie postępy i regres w poznawaniu Słowa Bożego oraz stopień wcielania tego słowa w życie”. Obejmować powinno ono to, co uczeń zna, prawdę o tym jak posługuje się zdobytą wiedzą, uwzględniać zainteresowania i stosunek do przedmiotu, zdobywane umiejętności, odpowiedzialność za czyny, zaangażowanie, postawę.

Ocenianie spełnia dwie funkcje: wspomagającą, którą określa się mianem kształtującej, i sumującą.

- 1) Celem oceniania wspomagającego jest obserwacja różnych aspektów rozwoju ucznia. Posiada ono charakter ciągły, odbywa się na bieżąco i za pomocą wszystkich dostępnych metod: obserwacji, rozmowy, różnych rodzajów i form pracy. Przydatne jest dla ucznia, rodziców i nauczyciela. Pozwala nauczycielowi i uczniowi określić się w procesie dydaktycznym wobec celów działania; rozwijać aktywną współpracę. Służy zaangażowaniu się ucznia w skuteczne podnoszenie osiągnięć, przygotowuje go do samodzielnego podejmowania działań przez całe życie, wypracowaniu własnych strategii uczenia się i motywowania do poszukiwań na płaszczyźnie wiary. Pozwala zindywidualizować proces dydaktyczny. Ma na celu ocenić postępy w nauce i ich brak, określić, w jaki sposób uczeń ma się uczyć oraz jak najlepiej go nauczać.
- 2) Celem oceniania sumującego jest: monitorowanie, selekcja, rozliczenie w celu uzyskania jakościowej i ilościowej analizy wyników. Ten rodzaj oceniania przeprowadza się okresowo (rozmowa i pisemne, zgodne ze standardami, sprawdziany). Ono także, dzięki komentarzom, winno posiadać charakter formacyjny, kierować do zdobywania wiedzy i umiejętności.

Ocenianie zakłada pomoc niesioną uczniom, rodzicom i nauczycielom. Ucznia ma informować o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie, pomagać w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju oraz motywować do dalszej pracy. Rodzicom i nauczycielom dostarczać informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia. Nauczycielom ma dodatkowo umożliwić doskonalenie organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej. Każde więc ocenianie winno posiadać walor formacyjny.

Takie spojrzenie wymaga, by uczeń w procesie oceniania stał się aktywnym jego współuczestnikiem, został włączony do współodpowiedzialności za efekty edukacji, aby traktowany podmiotowo i po partnersku sam mógł i umiał zdecydować, które z umiejętności i na jakim poziomie może w sobie rozwinąć. Jest to możliwe, jeśli nauczycielowi uda się stworzyć klimat zaufania, szacunku, współodpowiedzialności, a do takiego działania uczeń zostanie przygotowany poprzez ukazywanie tkwiących w nim możliwości rozwoju, rozbudzanie poczucia odpowiedzialności oraz dostarczanie motywacji. Dobre ocenianie to takie, które uruchamia refleksje nad tym, jak działamy, co osiągamy, co możemy zmienić; dostarcza informacji zwrotnych; wymaga jasno sformułowanych kryteriów, które warunkują zarówno proces działania, jak i jego efekt.

Warto pamiętać, że ocenianie i ocena nie są obojętne emocjonalnie. Stąd musi być ono konstruktywne, prowadzone z dużym wyczuciem. Ważną rolę pełni komentarz, który może rozbudzić zapał, zmotywować do aktywniejszego wysiłku, wspomagać samoocenę), uskrzydlić, ale także – podobnie jak jego brak – obudzić lęk i niepewność. Uczniowie otrzymują konstruktywne wskazania, co i jak powinni poprawić i jak się rozwijać. Potrzeba jednak, by komentarz był przekazywany skutecznie, trafnie i użytecznie.

5. PRZEDMIOT OCENIANIA NA LEKCJI RELIGII

Jak wspomniano wyżej, ocenianie na lekcji religii nie może ograniczać się jedynie do kontrolowania stanu wiedzy. Celem katechezy jest komunია z Jezusem Chrystusem, wyrażająca się w realizacji celów szczegółowych, wzbudzanie, rozwijanie i umacnianie wiary realizowane na płaszczyźnie trzech podstawowych funkcji: nauczania, wychowania i wtajemniczenia. Winno więc wspierać przyjęte programowo cele katechezy. *Dyrektorium ogólne o katechizacji wśród zadań katechezy wymienia rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formację moralną, nauczanie modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego i wychowanie do misji (DOK 85-86). Wiadomości stanowią w nim jedynie jeden z elementów składowych. Tak ukierunkowany jest obowiązujący program nauczania religii oraz wymagania programowe. Gdy mówimy o katechezie, kształtowanie przekonań, poglądu na świat, cech charakteru jest jej pierwszorzędnym zadaniem. Kontrola wyników katechezy winna zatem być tak zorganizowana, by mógł się ujawnić postęp w życiu duchowym katechizowanych.*

6. OCENIANIU NIE PODLEGAJĄ PRAKTYKI RELIGIJNE

Ustalając dziedziny podlegające ocenianiu, należy zadać sobie pytanie, co nie powinno być przedmiotem oceny na lekcji religii. Katecheci dość często zastanawiają się, czy życie sakramentalne powinno mieć wpływ na ocenę z katechezy. Zwolennicy odpowiedzi pozytywnej argumentują, że ważniejsze w religii jest zaangażowanie serca niż poziom wiedzy. Wobec tego nie można wystawić oceny bardzo dobrej uczniowi, który jest zdolny i z łatwością opanowuje realizowane treści, ale nie uczestniczy w niedzielnej Eucharystii. Krzywdzące będzie również postawienie niskiej oceny dziecku mającemu trudności w nauce, które jednak wywiązuje się z obowiązku praktyk religijnych, a ponadto angażuje się w różne formy życia religijnego w parafii.

W procesie oceniania katecheta nie powinien zaniedbywać osiągnięć dydaktyki, ale równocześnie musi cechować się myśleniem eklezjalnym. Także katecheta świecki nie może gubić wymiaru eklezjalnego katechezy. Stąd w ramach lekcji religii musi podejmować bieżące sprawy Kościoła powszechnego i partykularnego, przypominać o specyficznych nabożeństwach określonego etapu roku liturgicznego, zachęcać do gorliwości pierwszopiątkowej... Należałoby o tym pamiętać, nawet jeśli uczniowie należą do różnych parafii.

W życiu religijnym ważniejsza jest wiara od wiedzy, ale nie należy zapominać, że katecheza i teologia to nie jest jedno i to samo, a ocenianie życia religijnego nie stanowi domeny katechety. Jeżeli uczeń nie przystępuje do sakramentów, składa się na to wiele różnych przyczyn i okoliczności. Katecheta nie jest w stanie poznać ich wszystkich i obiektywnie ocenić. Poza tym zadaniem katechezy jest prowadzić uczniów do osobistego spotkania z Jezusem i do pogłębiania więzi z Nim, a nie do formalizmu religijnego. Oceniając życie sakramentalne ucznia, możemy sprawić, że będzie on uczestniczył w liturgii tylko i wyłącznie dla oceny, i tylko tak długo, dopóki jego praktyki będą kontrolowane przez katechetę. Dzieci, które nie z przymusu, ale z własnej woli biorą udział w liturgii Kościoła, otrzymując za to nagrodę w postaci oceny czy punktów, mogą stracić z oczu największy dar, jakim jest sam Jezus. Lepiej, więc wyłączyć życie sakramentalne z procesu oceniania. Należy natomiast uczyć samooceny tego wymiaru życia poprzez rachunek sumienia i osobistą refleksję.

Każdego katechetę powinno interesować, czy jego uczniowie są obecni na Mszy św. niedzielnej, jak w niej uczestniczą, czy spełniają inne praktyki religijne. Zachęcać do ich spełniania oraz informować o nich, zwłaszcza gdy uczniowie pochodzą z różnych parafii. Nie można jednak publicznie pytać o to poszczególnych uczniów. Nie wolno też katechecie do stopnia szkolnego wprowadzić oceny za życie religijne. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce stwierdza wprost: nie powinno się oceniać za udział w praktykach religijnych. Należy przyjąć zasadę, obecną też w katechezie parafialnej przed 1990 rokiem, że życie religijne jest przedmiotem osądu sumienia dokonywanego wobec Boga. (por. PDK 83). A w *Zasadach ...* w § 1,3 czytamy „Ocenianiu nie podlegają praktyki religijne”.*

7. ZADANIA, CECHY I UWARUNKOWANIA OCENY Z RELIGII

Zgodnie z zapisem Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej ocena z religii jest wystawiana według przyjętej skali, umieszczana na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania nie ma wpływu na promowanie ucznia do następnej klasy, jest wliczana do średniej ocen. Na etapie nauczania początkowego nie stosuje się oceny opisowej.

Pojęcie oceny w katechezie jest szerokie, bowiem zastosowania poznanej prawdy w życiu nie można odmierzyć, obliczyć matematycznie. Życie sakramentalne, choć podlega kontroli na

katechezie, jest wyłączone z oceniania, by nie prowadzić do rytualizmu. Kontrola i ocena na katechezie nie dotyczą wyłącznie sprawdzania wiadomości, lecz także umiejętności, zdolności twórczych, rozwoju zainteresowań, motywacji do uczenia się, a głównie kształtowania cech charakteru, woli i odpowiedzialności za swoje czyny, dokładności, wytrwałości, pracowitości, kultury osobistej, zgodności postępowania z przyjętą wiarą. Ocena musi być podporządkowana zasadniczemu celowi lekcji religii w szkole, jakim jest doprowadzenie do Komunii z Jezusem Chrystusem (por. DOK 80).

Dlatego ocena z nauki religii nie sprzeciwia się zasadom teologicznym i pedagogicznym. Jeśli nie prowadzi do antagonizowania grupy, a staje się bodźcem intensywniejszej pracy, stawianie ocen jest uzasadnione pedagogicznie; jeśli budzi wolę czynu w poczuciu odpowiedzialności, jest uzasadnione teologicznie.

a) ZADANIA

W osiągnięciu celu kształcenia religijnego można wyróżnić dwa zadania, oceniania i oceny.

- 1) **Informacja dla ucznia i nauczyciela.** Uczeń musi wiedzieć, co umie, a co wymaga jeszcze dopracowania, widzieć sukcesy, niedociągnięcia, trudności i braki, aby mógł uczyć się kierowania własną pracą i wysiłkiem. Dla nauczyciela znajomość tego, co uczeń umie, jest niezbędna w podejmowaniu decyzji zakładających zwiększenie efektywności działań, planowaniu kolejnych etapów kształcenia.
- 2) **Motywacja.** Ocena winna motywować, wspierać rozwój osobowości. Celem oceniania jest ukierunkowanie i stymulowanie rozwoju potencjalnych możliwości i potrzeb ucznia po to, by ukazując istniejący stan, rozbudzać pozytywną motywację wiary we własne możliwości, znaleźć sposoby zaradzenia słabościom i niepowodzeniom. Daje to uczniowi i katechecie szansę podjęcia refleksji nad efektywnością działań, a w razie potrzeby powrotu do zagadnień już omówionych.

Zadanie motywowania w ocenianiu powinno być zawarte w komentarzu towarzyszącym ocenie. Jego konstruktywny charakter wyraża się w tym, że wskazuje on, co uczeń musi zrobić, by nadrobić braki, włącza w odpowiedzialność za proces szkolnego kształcenia, motywuje do wysiłku i uczy samooceny. Nie może być jedynie ukazaniem niedomagań.

b) CECHY

Trafna ocena jest jedną z najtrudniejszych spraw w procesie nauczania. Ocena spełnia swoją funkcję, kiedy jest sformułowana zgodnie z jej podstawowymi cechami, do których należą:

- 1) obiektywność – zastosowanie jednolitych norm i kryteriów;
- 2) jawność – podawanie na bieżąco wyników pracy ucznia wpływa na budowanie wzajemnego zaufania;
- 3) instruktywność – wskazanie na osiągnięte cele czy występujące braki,
- 4) motywacja – mobilizuje do dalszej pracy. Obiektywne ocenianie wymaga od nauczyciela religii wykorzystania różnorodnych środków informacji o uczniu, jego uwarunkowaniach i osiągnięciach.

c) UWARUNKOWANIA

Na ocenianie wpływają takie czynniki, jak pracowitość ucznia, jego możliwości intelektualne i zdolności, zainteresowania, zaangażowanie i motywacja, zdrowie fizyczne i psychiczne, własne ambicje i ambicje rodziców, obowiązkowość, postawa społeczna, sytuacja rodzinna.

Aby ocena spełniała swoją rolę, katecheta musi posługiwać się nią rozsądnie, świadomie i z dużą dozą wyobraźni. Musi być ona trafna i rzetelna. Ocena ma wartość, gdy jest słuszna w oczach nauczyciela i ucznia. Nota niesprawiedliwa zniechęca i demobilizuje, jest źródłem stresów i nerwic uczniów oraz utrapieniem dla nauczyciela. Teoretyczna znajomość zasad kontroli i oceny osiągnięć ucznia powinna być wzbogacona o: poczucie sprawiedliwości, wysoką kulturę i szlachetność, co powinno wyrażać się w komentarzu zachęcającym, zwłaszcza w przypadku oceny negatywnej. Rezygnacja z tajemniczej otoczki wokół oceniania pomoże uczniom osiągnąć to, czego się od nich oczekuje i skłoni do uznania ocen za sprawiedliwe. Procedura kontroli i oceniania w przystępny sposób winna być przybliżona rodzicom i uczniom. Istotna jest znajomość wymagań programowych.

Najtrudniejsze w ocenianiu są: indywidualizm, obiektywizm, sprawiedliwość, odrzucenie emocji, właściwe określenie kryteriów, uświadomienie sobie, że jest to informacja, a nie kara czy nagroda, zdiagnozowanie przyrostu wiedzy, ustalenie poziomu odpowiedzi ustnych, motywowanie przez ocenę. W określaniu wymagań wiadomości i umiejętności oraz oceny w danej szkole konieczna jest współpraca pomiędzy nauczycielami tego samego przedmiotu.

Ocena szkolna daje nauczycielowi szerokie możliwości wyrażania własnego stosunku do osiągnięć lub niepowodzeń ucznia. Sprowadzanie oceny szkolnej do samego wystawiania stopni szkolnych jest uproszczeniem. Ocenianie osiągnięć szkolnych to ustalanie wartości osiągnięć stosownie do wymagań programu szkolnego.

8. KRYTERIA OCENY Z RELIGII

Przedmiot oceny zawiera w sobie wiele składników, zwanych kryteriami. Są one natury poznawczej, kształcącej i wychowawczej. Można je odnieść do katechezy z tym, że w nauce religii problem jest bardziej złożony. Katecheta w swoim działaniu z dydaktyki przechodzi w zakres duszpasterstwa, w życie Kościoła. Musi uwzględnić różne aspekty pracy wychowawczej, wynikające ze znajomości celów katechetycznych na poszczególnych etapach nauki religii. Samej wiary nie da się zmierzyć, a praktyki religijne nie podlegają ocenie, choć ich kształtowanie i motywowanie do uczestnictwa w nich jest zadaniem katechety. Stąd ważne jest wyróżnienie składników stanowiących przedmiot oceny oraz ustalenie ich poziomu u poszczególnych uczniów. W wyniku porównania rzeczywistego stanu cech i dyspozycji ucznia z odpowiednimi kryteriami pomiaru dowiadujemy się o poziomie jego wiedzy i stopniach umiejętności z nią związanych.

W świetle *Dyrektorium katechetycznego Kościoła katolickiego w Polsce* podstawą wystawiania oceny szkolnej w nauczaniu religii jest wiedza ucznia, jego umiejętności, a także aktywność, pilność i sumienność (PDK 83).

a) WIEDZA

Jako pierwsze kryterium oceny z religii wyznacza się wiedzę ucznia. Określa się ją za-
wyczaj jako ogół wiadomości, umiejętności w jakiejś dziedzinie, zdobytych dzięki uczeniu się,
doświadczeniu życiowemu; zasób wiadomości z jakiejś dziedziny.

Przekazywane w ramach kształcenia wiadomości mogą być ukazywane w luźnych zestawieniach lub w logicznych związkach. Pojęcia powiązane w logiczne związki, usystematyzowane według jednolitej zasady (uwzględnienie stosunków nadrzędności i podrzędności, następstwa i przyczyn nowości) tworzą systematyczny i całościowy układ. Treści takie stanowią przedmiot nauczania. Wynika z tego, że im szersze są zakres i jakość poznanych wiadomości, im wyższa świadomość i zdolność uzasadniania wzajemnych powiązań, tym wyższy powinien być stopień zdobycia wiedzy. Określając stopień zdobycia wiedzy, przypisuj się mu określoną ocenę.

Katecheci, oceniając wiedzę religijną, winni pamiętać, że celem nadrzędnym ich wysiłków dydaktycznych jest rozwój żywej wiary ucznia. Wiedza natomiast jest konieczna, aby wiara była rozumna. Uwzględnienie wiedzy przy ocenie na katechezie wskazuje, że chrześcijaństwo nie jest „nienaukowe”, a teologii należy się status nauki²⁶. Wiedzę religijną, jak każdą inną, można zmierzyć i oceniać. Jest to jednak niemożliwe w odniesieniu do wiary, gdyż jest ona osobistą relacją pomiędzy Panem Bogiem i człowiekiem.

Kryteria zakresu i jakości wiedzy	Poziom w Stopniach
Wiedza znacznie przekraczająca poziom i program, treści powiązane w systematyczny układ.	6
Wyczerpujący zakres wiedzy określony programem, wiadomości powiązane w logiczną całość.	5
Wiadomości określone programem na poziomie przekraczającym wymagania minimum programowego.	4
Wiadomości podstawowe.	3
Brak w opanowaniu podstawowego materiału, minimalne, luźno zestawione wiadomości.	2
Braki w podstawowych wiadomościach.	1

b) UMIEJĘTNOŚCI

Drugim kryterium oceny z religii są umiejętności. Umiejętność bywa definiowana jako zdolność zastosowania teoretycznej wiedzy do jakichś celów praktycznych lub jako rezultat wprawiania jednostki do wykonywania pewnych czynności. Przez umiejętności rozumie się sprawność w posługiwaniu się zdobytymi doświadczeniami (wiedzą i operacjami) przy wykonywaniu określonych zadań. Sprawność osiąga człowiek pod wpływem ćwiczenia, poprzez które wdraża się do praktycznego stosowania określonych norm, np. umysłowych lub ruchowych. W nauczaniu religii pomiędzy powyższymi elementami musi zachodzić korelacja, ubogacająca wymiana między prze-

kazem wiary a aktualnym doświadczeniem człowieka, co prowadzi do prawdziwej jedności wiary z życiem. Specyfika nauki religii wymaga podkreślenia w tym procesie roli samowychowania.

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce stwierdza, że „(...) cele poznawcze w katechezie prowadzą do umiejętności oraz do samodzielności w posługiwaniu się narzędziami, jakie uczeń otrzymuje w trakcie procesu nauczania. Wiedza religijna w przekazie katechetycznym winna zachować w odniesieniu do wiary swój służebny charakter” (PDK 44).

Umiejętność, tj. zdolność zastosowania wiedzy, może być rozumiana w dwóch kategoriach: jako zdolność teoretyczna lub praktyczna.

Kryterium umiejętności	Poziom w stopniach
Umiejętności znacznie wykraczające poza program; uczeń samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia oraz biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych, proponuje rozwiązania nietypowe, rozwiązuje także zadania wykraczające poza program.	6
Pełny zakres umiejętności określonych programem; uczeń sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami, rozwiązuje samodzielnie problemy teoretyczne i praktyczne objęte programem, potrafi zastosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań i problemów w nowych sytuacjach.	5
Poprawnie stosuje wiadomości, rozwiązuje (wykonuje) samodzielnie typowe zadania teoretyczne lub praktyczne.	4
Umiejętności określone programem; uczeń nie przekracza wymagań zawartych w minimum programowym oraz rozwiązuje (wykonuje) typowe zadania teoretyczne lub praktyczne o średnim stopniu trudności.	3
Uczeń rozwiązuje (wykonuje) zadania teoretyczne lub praktyczne o średnim stopniu trudności.	2
Uczeń nie opanował umiejętności określonych minimum programowym oraz nie jest w stanie rozwiązać (wykonać) zadań o niewielkim (elementarnym) stopniu trudności.	1

c) AKTYWNOŚĆ, PILNOŚĆ, SUMIENNOŚĆ

Trzeci element składowy kryterium oceny można określić jako zaangażowanie. Składają się na nie: aktywność, pilność i sumienność.

- 1) Aktywność określana jest jako zdolność działań, inicjatywa, czynne uczestnictwo.
- 2) Pilność definiowana bywa jako rzetelność, gorliwość w działaniu, solidność, staranność.
- 3) Sumienność to wykonywanie swoich obowiązków dokładnie, skrupulatnie.

Kryterium zaangażowania	Poziom w stopniach
Uczeń wyróżnia się aktywnością, twórczo rozwija uzdolnienia, dba o formację religijną, z zaangażowaniem wypełnia obowiązki; pilny, gorliwy.	6
Uczeń aktywny, dba o formację religijną; sumiennie wypełnia obowiązki; pilny, rzetelnie wykonuje powierzone mu zadania.	5
Uczeń aktywny; wypełnia powierzone mu zadania; wymaga kontroli pod względem pilności, starannie wypełnia obowiązki.	4
Brak większego zainteresowania i zaangażowania; uczeń zaniedbuje obowiązki.	3
Niechętny udział w procesie katechetycznym; brak zaangażowania, działanie niedbałe.	2
Całkowity brak zainteresowania; lekceważący stosunek do przedmiotu i obowiązków.	1

d) Język

Podjmując refleksję nad oceną z religii, należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden z elementów, choć nie uwzględnia się go w *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* jako niezbędnego przy ocenie z religii. Jest nim język. W *Dyrektorium* czytamy: „Język używany w

przekazie katechetycznym winien zachować swoją odrębność, jako język religijny, informujący i wprowadzający w tajemnicę Boga, a jednocześnie winien pozostać żywy i komunikatywny, związany z doświadczeniami życiowymi adresatów katechezy. Katecheza winna również posługiwać się językiem poprawnym i czystym, unikając wszelkich form, wulgaryzmu. Szczególny szacunek dla języka ojczystego w przekazie katechetycznym wynika również z faktu, że był on zawsze twierdzą tożsamości narodowej. W ten sposób język ma szansę stać się środkiem inkulturacji przekazu katechetycznego” (PDK 47).

W tym kontekście wydaje się uzasadnione wskazanie na kryterium języka religijnego. Katecheta winien zapoznawać ze słownictwem tego języka, tak aby uczeń mógł nim swobodnie operować. Ważny jest język prowadzenia zajęć, ale ważne jest także komunikatywne operowanie poznaczonymi pojęciami.

Kryterium języka	Poziom w stopniach
Język poprawny, znajomość terminologii właściwej dla poziomu edukacyjnego, swoboda w posługiwaniu się pojęciami wchodzącymi w zakres materiału kształcenia; zwracanie uwagi na piękno języka.	6
Język poprawny, znajomość terminologii właściwej dla poziomu edukacyjnego.	5
Usterki stylistyczne; uczeń potrafi samodzielnie posługiwać się terminami naukowymi.	4
Prawdy są przekazywane za pomocą języka potocznego.	3
Uczeń ma trudności z przekazem słownym.	2
Rażąco nieporadny sposób wysławiania się.	1

e) ZESTAWIENIE KRYTERIÓW OCEN

Ocena winna zawierać w sobie wszystkie wspomniane wyznaczniki: kryterium zakresu i jakości wiedzy, kryterium umiejętności oraz zaangażowania i kryterium języka. Zsumowanie uzyskanych ocen cząstkowych pozwala ustalić stopień wyrażony odpowiednią notą.

Ocena	Ilość punktów
Celująca	21-24
Bardzo dobra	20-21
Dobra	17-19
Dostateczna	13-16
Dopuszczająca	11-12
Niedostateczna	10 i poniżej

9. OCENA DOSTOSOWANA DO MOŻLIWOŚCI UCZNIĄ

Ustalając wymagania na poszczególne oceny nauczyciel religii musi pamiętać, że za oceną kryją się zarówno informacja o poziomie osiągnięć, jak i o postępach ucznia. Zatem kryteria ocen powinny być na tyle elastyczne, by można było uwzględniać zdolności poszczególnych uczniów i odnosić ocenę do danego ucznia, a nie tylko do średniego poziomu klasy. Wymagania powinny uwzględnić w szczególności specyficzne trudności w uczeniu się – potwierdzone opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej – rozumiane jako różnorodne rodzaje zaburzeń, manifestujące się istotnymi trudnościami w nabywaniu umiejętności i wykorzystywaniu ich. Dotyczą one najczęściej rozumienia lub używania mowy w formie wypowiedzi ustnej lub pisemnej, które mogą mieć związek z zaburzeniami funkcji słuchowych, mówienia, czytania, techniki pisania, stosowania poprawnej pisowni lub liczenia.

Mając powyższe na uwadze *Zasady...* podkreślają, że:

- 1) Nauczyciel religii jest obowiązany, na podstawie pisemnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, dostosować wymagania edukacyjne, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych psychofizycznych edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom [*Zasady ...*, § 6,1].

- 2) W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalistycznego lub indywidualnego nauczania – dostosowanie wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych tego ucznia może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

10. KLASYFIKACJA ŚRÓDROCZNA I KOŃCOWOROCZNA WG ZASAD ...

Klasyfikacja śródroczna polega na okresowym podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych ucznia określonych w planie nauczania religii raz ustaleniu – według skali określonej w statucie szkoły – oceny śródrocznej z tych zajęć. [Zasady ..., § 9, 1 i 2].

Klasyfikację śródroczną należy przeprowadzać systematycznie, w ustalonych terminach. W ten sposób uczniowie i ich rodzice uzyskują pełną informację o postępach edukacyjnych i poziomie uzyskanej wiedzy i umiejętności. Informacje te pozwalają świadomie projektować dalsze nauczanie i uczenie się.

Klasyfikacja roczna, począwszy od klasy I szkoły podstawowej, polega na podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych ucznia z religii w danym roku szkolnym oraz ustaleniu oceny rocznej według skali, o której mowa w § 11, 2.

Oceny śródroczne i roczne ustala nauczyciel religii [Zasady ..., § 10, 1].

Przed rocznym klasyfikacyjnym posiedzeniem rady pedagogicznej nauczyciel religii jest zobowiązany poinformować ucznia i jego rodziców [opiekunów prawnych] o przewidywanej dla niego ocenie z religii w terminie i formie określonych w statucie szkoły [Zasady ..., § 9, 4].

Ocena roczna z religii nie ma wpływu na promocję do klasy programowo wyższej ani na ukończenie szkoły [Zasady ..., § 10, 2].

Oceny śródroczne i roczne z religii ustala się według następującej skali określonej w statucie szkoły [Zasady ..., § 11, 1 i 2]:

- stopień celujący - 6;
- stopień bardzo dobry - 5;
- stopień dobry - 4;
- stopień dostateczny - 3;
- stopień dopuszczający - 2;
- stopień niedostateczny - 1.

Ocenę końcową z religii, wpisywaną na świadectwie ukończenia szkoły, jest ocena roczna uzyskana przez ucznia w klasie programowo najwyższej w danym typie szkół [Zasady ..., § 16]. Ocena z religii jest umieszczana na świadectwie szkolnym, bez zaznaczenia czy uczeń uczęszczał na religię czy etykę. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby, na zajęcia z jakiej religii uczeń uczęszczał. W klasach I-III szkoły podstawowej [nauczanie zintegrowane], zamiast oceny opisowej, stosuje się ocenę według skali 6 – stopniowej.

11. ZASADY ... A EGZAMIN POPRAWKOWY

Wśród propozycji zmian w projekcie pojawił się głos dotyczący wprowadzenia do *Zasad* egzaminu poprawkowego. Jednakże egzamin poprawkowy z religii nie jest prawidłowym rozwiązaniem, równo z przyczyn formalnych, jak i praktycznych. Egzamin poprawkowy istnieje w odniesieniu przedmiotów obowiązkowych, a ocena negatywna z niego skutkuje brakiem promocji, co nie może mieć miejsca w odniesieniu do oceny z religii. Ocena z religii nie ma wpływu na promowanie ucznia do następnej klasy (por. § 9, 2 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 IV 1992 r.*, Dz. U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155).

Gdyby przyjąć egzamin poprawkowy z religii do *Zasad* ..., stanęlibyśmy wobec sytuacji ucznia, który mógłby mieć roczną ocenę niedostateczną, i nie zmieniłby deklaracji, tzn. dalej uczęszczałby na religię w następnej klasie.

W świetle analizowanych przepisów ocena roczna jest ustalana na podstawie wymagań edukacyjnych wynikających z programu, a więc zasadniczo dotyczy treści zrealizowanych w danej klasie, a ocena niedostateczna / nieklasyfikowanie z zajęć obowiązkowych skutkuje brakiem promocji.

Tak w przypadku religii być nie może. Oznacza to, że uczeń nie może powtórzyć programu religii zrealizowanego przez nauczyciela w klasie, w której otrzymał ocenę niedostateczną przez jej powtórzenie, może jedynie nadrobić zaległości sam i wykazać się wiedzą. Ponadto stanęlibyśmy wobec w sytuacji ucznia, który w dniu egzaminu poprawkowego nie wykaze się wiedzą, otrzyma ocenę niedostateczną z religii w danej klasie, co powinno determinować ocenę roczną – także

niedostateczną – w kolejnych latach nauki. Stąd zapis w *Zasadach ...* § 15 ust 1, że uczeń, który nie uzyskał oceny rocznej z religii lub uzyskał ocenę roczną niedostateczną, powinien uzupełnić braki w następnym roku szkolnym, w formach i terminach ustalonych przez nauczyciela religii. Zobacz też przepis § 8 ust. 3. Z religii nie ma więc egzaminu poprawkowego.

Trzeba zatem przyjąć stanowisko, że wystawienie oceny na koniec roku jest możliwe, jeśli w poprzednim roku uczeń otrzymał pozytywną ocenę końcoworoczną. Takie założenie, jak najbardziej uzasadnione, rozwiązuje problem uczniów, którzy otrzymali ocenę niedostateczną na koniec roku, a także tych, którzy ponownie zaczęli uczęszczać na religię po przynajmniej roku rezygnacji z nauczania religii. Powyższe rozwiązanie ma też głębsze uzasadnienie wychowawcze. Ignorowanie oceny niedostatecznej, także postawionej przez innego nauczyciela religii, albo też ignorowanie faktu, że uczeń lub rodzice zlekceważyli nauczanie religii może być złym sygnałem dla pozostałych uczniów, jak również dla samego zainteresowanego. Niekiedy wysuwa się argument, że trzeba „machnąć ręką” na przeszłość, skoro uczeń powrócił i chce wszystko rozpocząć od nowa. Jeśli szczerze chce wszystko rozpocząć od nowa, to winien wyrazić gotowość poprawy tego, co było złe. Oczywiście, wymagania stawiane przez nauczyciela religii odnośnie poprzedniego roku czy lat nie powinny być ponad możliwości ucznia. Niemniej trzeba postawić minimalne wymagania, choćby po to, by okazać szacunek dla decyzji powrotu, a także mieć na uwadze dobro powracającego i jego koleżanek i kolegów z klasy.

12. ZASADY ... A EGZAMIN KLASYFIKACYJNY

Egzamin klasyfikacyjny jest przeprowadzany w przypadku, gdy nauczyciel nie miał możliwości ustalenia oceny rocznej generalnie z powodu braku uczestnictwa ucznia w zajęciach. Stąd egzamin klasyfikacyjny pozwala ustalić ocenę roczną uczniowi, który w zajęciach nie uczestniczył.

W *Zasadach...* § 12,1 – 8 czytamy:

1. Uczeń może nie być klasyfikowany z religii jeżeli brak jest podstaw do ustalenia oceny śródrocznej lub rocznej z powodu nieobecności ucznia na tych zajęciach przekraczających połowę czasu przeznaczonego na religię w szkolnym planie nauczania.
2. Termin egzaminu klasyfikacyjnego z religii uzgadnia się z uczniem i jego rodzicami [prawnymi opiekunami].
3. Egzamin klasyfikacyjny z religii przeprowadza się w formie pisemnej i ustnej.
4. Egzamin klasyfikacyjny z religii przeprowadza nauczyciel religii w obecności innego nauczyciela religii wskazanego przez dyrektora szkoły [przy braku drugiego nauczyciela religii w obecności nauczyciela przedmiotów humanistycznych *przypis R.D.*].
5. W czasie egzaminu klasyfikacyjnego z religii mogą być obecni – w charakterze obserwatorów – rodzice [prawni opiekunowie] ucznia.
6. Z przeprowadzonego egzaminu klasyfikacyjnego z religii sporządza się protokół zawierający w szczególności:
 - imiona i nazwiska członków komisji;
 - termin egzaminu klasyfikacyjnego;
 - zadania (ćwiczenia) egzaminacyjne;
 - wynik egzaminu klasyfikacyjnego oraz uzyskane oceny.

Do protokołu dołącza się pisemne prace ucznia i związałą informację o ustnych odpowiedziach ucznia. Protokół stanowi załącznik do arkusza ocen ucznia.

7. W przypadku nieklasyfikowania ucznia z religii nie ma wpływu na promocję do klasy programowo wyższej ani na ukończenie szkoły.

Ustalona przez nauczyciela religii albo uzyskana w wyniku egzaminu kwalifikacyjnego ocena roczna z religii jest ostateczna z zastrzeżeniem ust. § 14.

13. ZASADY ... A SPRAWDZANIE WIADOMOŚCI UCZNIA

Sprawdzian wiadomości przeprowadza się w przypadku potwierdzonych przez dyrektora zastrzeżeń ucznia lub rodziców, zastrzeżeń dotyczących trybu ustalania ocen rocznych. Sprawdzian wiadomości pozwala na nowo ustalić ocenę roczną w sytuacji nieprawidłowego trybu jej ustalenia. Należy pamiętać, iż w języku prawa oświatowego nie ma odwołania od oceny, ale istnieje jedynie możliwość wniesienia zastrzeżeń co do trybu ustalenia oceny rocznej, co może skutkować przeprowadzeniem sprawdzianu wiadomości, o którym mowa w *Zasady ...* w § 14, ust. 1-9 opisują następujące postępowanie przy sprawdzaniu wiadomości ucznia:

1. Uczeń lub jego rodzice [prawni opiekunowie] mogą zgłosić zastrzeżenia do dyrektora

szkoły, jeżeli uznają, że ocena roczna z religii została ustalona niezgodnie z zasadami dotyczącymi trybu ustalania tej oceny. Zastrzeżenia mogą być zgłoszone w terminie 7 dni od dnia zakończenia zajęć dydaktycznych.

2. W przypadku stwierdzenia, że ocena roczna z religii została ustalona niezgodnie z zasadami dotyczącymi trybu ustalania tej oceny, dyrektor szkoły powołuje komisję, która przeprowadza sprawdzian wiadomości i umiejętności ucznia, w formie pisemnej i ustnej oraz ustala ocenę roczną.
3. Termin sprawdzianu, o którym mowa w ust. 2, uzgadnia się z uczniem i jego rodzicami [prawnymi opiekunami].
4. W skład komisji wchodzi:
 - a) dyrektor szkoły albo inny nauczyciel zajmujący w szkole stanowisko kierownicze – jako przewodniczący komisji;
 - b) nauczyciel religii prowadzący zajęcia z religii, który ocenę ustalił;
 - c) jeden lub dwóch nauczycieli religii z danej lub innej szkoły tego samego typu, prowadzących zajęcia z religii.
5. Nauczyciel, o którym mowa w ust. 4 pkt. b, może być zwolniony z udziału w pracy w komisji na własną prośbę. W takim przypadku dyrektor szkoły powołuje innego nauczyciela prowadzącego zajęcia z religii, z tym, że powołanie nauczyciela zatrudnionego w innej szkole następuje w porozumieniu z dyrektorem tej szkoły.
6. Ustalona przez komisję ocena roczna z religii nie może być niższa od ustalonej wcześniej oceny. Ocena ustalona przez komisję jest ostateczna.
7. Z prac komisji sporządza się protokół zawierający w szczególności:
 - a) skład komisji;
 - b) termin sprawdzianu;
 - c) zadania (pytania) sprawdzające;
 - d) wynik sprawdzianu oraz ustaloną ocenę.Protokół stanowi załącznik do arkusza ocen ucznia.
8. Do protokołu dołącza się pisemne prace ucznia i zwięzłą informację o ustnych odpowiedziach ucznia.
9. Uczeń, który z przyczyn usprawiedliwionych nie przystąpił w wyznaczonym terminie do sprawdzianu, może przystąpić do niego w dodatkowym terminie wyznaczonym przez dyrektora szkoły.